

ШЕВЧЕНКІВ КОД УКРАЇНСЬКОГО ШІСТДЕСЯТНИЦТВА

Тарнашинська Л. «Шевченко – поет сучасний»: прочитання крізь призму шістдесятництва. – Київ: ВД «Києво-Могилянська академія», 2017 – 270 с.

Людмила Тарнашинська, авторка численних студій про феномен українського шістдесятництва, котрий лише зараз наука починає концептуально осмислювати, у своїй новій монографії розкриває сутність впливу постаті Шевченка та шевченківського тексту на художню/персональну картину світу українських шістдесятників. Уже формулювання проблеми надзвичайно важливе та актуальне сьогодні, і не лише з огляду на недавній 200-літній ювілей Шевченка (до якого, власне, це дослідження й готувалося) чи на об'ємність самого поля досліджень, котре, хоч як дивно, досі не отримало належної оцінки фахівців. Рецензована праця важлива тим, що вона показує взаємопов'язаність багатьох явищ в українській літературі, акцентує аспекти традиції в історії українського письменства, показує цілісність тканини культури саме тепер, коли перед суспільством стоїть нагальна потреба реконструювати, за висловом М. Ферро, «матрицю історичної пам'яті».

Дослідниця справедливо переконана, що українським шістдесятникам із їхньою націленістю на ламання стереотипів, на пошук інноваційних естетичних засобів був притаманний традиціоналізм і значною мірою – орієнтація на Тараса Шевченка. Він став для них «камертоном правильного шляху», стверджує вона. Адже, окрім того, що Шевченко імпонував своїми програмами духовного очищення нації, він пропонував нестандартний експериментаторський підхід до поетичної творчості, а оскільки власною креативністю декларував необхідність новаторства в естетичному вимірі, то став для поетів 1960-х зразком у багатьох сенсах. Усі ці численні точки дотику, сумірності, перегуки, власне, і непоборний пієтет перед Шевченком дослідниця системно простежує, аналізує. Перед нами постає масштабна і у своїй концептуальності навіть велична картина української культури — феномену, на жаль, і досі належно не оціненого.

Величезний матеріал систематизовано в монографії за двома розділами: у першому – «Ще не було епохи для поетів, але були поети для епох»: візія Шевченка

в поезії шістдесятників» – розлого подано рецепцію класика в доробку Ліни Костенко, Івана Драча, Василя Симоненка, Миколи Вінграновського, Василя Стуса, Ірини Жиленка. Другий – «Неложними устами сказати правду...»: життя і творчість Шевченка в літературно-критичному та літературознавчому дискурсі шістдесятників» – присвячено аналізу розвідок Михайлини Коцюбинської, Євгена Сверстюка, Івана Світличного, Івана Дзуби, Валерія Шевчука. Водночас обидва розділи містять промовисті витяги із прози, драматургії, епістолярю, спогадів літераторів, що дало змогу об'ємніше висвітлити рецепцію Шевченка у плеяді шістдесятників. Такий інтегрований підхід суттєвий для авторської концепції щодо спадкоємності та нерозривності суспільно-літературних процесів. Важливими структурними компонентами книжки є ґрунтовна вступна стаття «Шевченко як «абсолютна актуальність»: національна онтологія українського шістдесятництва», яка означає масштаб теми, вводить інші дотичні до шістдесятництва імена; інтермедіальна

студія “Дискурс перехресних діалогів: “Шевченкові автопортрети” Романа Лубківського як поліфонія Я-виявів (до проблеми теоретичного осмислення)”, що прокреслює лінію спадковості запропонованої теми (замість післямови); додаток “Принагідне: відлуння в мас-медіа”, а також довідкові матеріали біографічного/літературознавчого характеру. Значний резонансний потенціал закладено і в ретроспективному огляді ритуалів на честь Шевченка, котрі особливо активізувалися на початку ювілейних 1960-х років задля очищення його постаті від комуністично-пропагандистських кліше і тривають дотепер, позначаючи процес національного відродження.

Оприявнюючи виразні антитоталітарні та антиколоніальні настрої в поезії шістдесятників, суголосні з “Кобзарем”, дослідниця предметно розглядає форми вияву “інтертекстуально інсценованої літературної пам’яті” (Н. П’єге-Гро). У цьому чимала її заслуга, адже в монографії вона вперше розкриває перед читачем широкий інтертекстуальний простір поетичного освоєння спадщини Шевченка. Його поети-шістдесятники творили, користуючись цитаціями, палімпсестами, алюзіями, ремінісценціями як щось цілісне, континуальне. Інтертекстуальні стратегії, залучені як методологічний інструментарій, дали змогу дослідниці виявити численні варіанти засвоєних впливів і шевченківської традиції. Простежується й синергетичний підхід, ще недостатньо апробований в українському літературознавстві; без сумніву, застосування

його потенціалу в праці також цікаве.

Отже, монографія Людмили Тарнашинської самим фактом своєї незаперечної актуальності та комплексним вивченням широкого і, повторно наголошу, дотепер не досліджуваного спектра проблем вітчизняної культури заповнює важливу лакуну в нашій історико-літературознавчій науці. Монографія з її концентрованим змістом, промовистими заголовками розділів, влучними епіграфами справляє враження глибокої, аналітичної розвідки. Розвідки, яка на прикладі дискурсу шістдесятництва стверджує, що шевченківська традиція завжди була і є духовно-практичним орієнтиром для суспільства, що вона абсолютно необхідна для розбудови цінностей, задекларованих українськими шістдесятниками, і, безперечно, своєчасна й важлива в контексті нинішніх викликів соціуму.

Видання демонструє широкому колу читачів і самотутність шістдесятницького руху, і національний код культури, інспірований Шевченком та пролонгований у сучасному вимірі. Воно є продовженням попередніх видань авторки, присвячених комплексним проблемам українського шістдесятництва, – “Українське шістдесятництво: профілі на тлі покоління” (Київ, 2010) та “Сюжет Доби: дискурс шістдесятництва в українській літературі ХХ століття” (Київ, 2013) – і фактично дає право говорити про своєрідну літературознавчу трилогію дослідження різноаспектних питань цього явища.

Леся Генералюк

Отримано 19 лютого 2018 р.

м. Київ